

Nationalmuseum řadí k předním sbírkám v německy hovořící oblasti. Díky Stephanu Kemperdickovi má nyní k dispozici soupis, který může sloužit jako vzor k vydávání sbírkových katalogů.

MARKÉTA JAROŠOVÁ

Jan CHLÍBEC – Jiří ROHÁČEK,
Sepulkrální skulptura jagellonského období v Čechách. Figura a písmo, Ústav dějin umění AV ČR, Praha 2011

310 s., ISBN 978-80-86890-34-0

Kniha Jana Chlíbce a Jiřího Roháčka se snaží zacelit poměrně hlubokou trhlinu v oblasti zpřístupňování dochovaného památkového fondu sepulkrálních památek. Autoři pojednávají období, kterému byla v posledním období v uměnovědě věnována poměrně velká pozornost. Pro své studium si zvolili oblast vlastních Čech, památky na území Moravy (Slezska) zůstaly stranou jejich zájmu.

Publikace je rozdělena do tří částí. V první nazvané *Figurální sepulkrální skulptura doby jagellonské* využil Jan Chlíbec svého dosavadního badatelského úsilí a podal ucelený pohled na problematiku sepulkrální skulptury v jagellonském období. Podrobně se věnuje popisu historického a náboženského kontextu, který výrazně ovlivnil potřebu pořizování těchto památek. Velký vliv na rozvoj sepulkrálního umění v Čechách měla přísná ideologie utrakvismu, jehož představitelé kritizovali pořizování „pyšných kamenů“. Na druhé straně se Chlíbec snaží nalézt i pozitivní motivace, které naopak vedly k rozvoji sepulkrální plastiky, a to nejen po stránce kvantity, ale i z hlediska kvality.

V dalších pasážích je rozebrána formální podoba a technické zpracování jednotlivých památek. Chlíbec se nejdříve věnuje volbě materiálu. Z českých zdrojů šlo především o pískovec, u mramorových památek byl většinou použit kámen z oblasti Adnet u Salcburku; vedle petrografických analýz nachází autor dostatek dokladů i v písemných pramenech. Větší pozornost je zaměřena na typologii sepulkrálií a především formální podobu vlastní figury zemřelého. Tato část textu je podepřena rozbohem hmotných a písemných pramenů, které ovlivňovaly formální podobu jednotlivých památek, přičemž zdroje jsou uváděny především zahraniční.

Z jednotlivých typů sepulkrálních památek klade Chlíbec největší důraz na problematiku

rozvoje tzv. transi – jsou zde uváděny zahraniční příklady i rozbor motivací, které vedly objednavatele k těmto zakázkám. Následuje rozbor a popis vývoje dalších typů památek, přičemž hlavní akcent je kladen na popis vývoje epitafu a nástěnného náhrobku; stejně jako v případě rozboru transi autor věnuje pozornost obdobným památkám v zahraničí a snaží se nalézt paralely v dochovaném fondu. Závěrečná část je věnována uměleckému rozboru jednotlivých památek a usílí alespoň orientačně určit tvůrce daných sepulkrálií. Vzhledem k absenci pramenů i signatur na jednotlivých památkách se jedná o poměrně obtížný úkol – jmenovitě se podařilo prokázat pouze dva sochaře či kameníky, Jörga Gartnera a Ulricha Creutze. V ostatních případech se Chlíbec snaží jednotlivé sochaře či kameníky alespoň místně a národnostně zařadit, objevuje se tak označení jako český, saský, rakouský, pasovský či italský mistr. Zůstává otázkou, zda takové označení anonymních „mistrů“ není příliš odvážné a zavádějící, kromě mnohdy sporných a nedostatečných analogií totiž nejsou pro obdobná tvrzení žádné důkazy. Jak snadno lze vyvodit mylný závěr, dokládá např. náhrobek Ladislava ze Šternberka († 1521), č. kat. 22, který býval v minulosti označován za dílo anonymního sochaře (mistra), obeznameného s kvalitou sepulkrální tvorby v podunajské oblasti. Na základě objevených písemných pramenů se přitom ukázalo, že dílo zhotovil anonymní kameník (anonymní do té míry, že jeho jméno nebylo uvedeno ani na dokladech směřujících k uzavření smlouvy s objednavatelkou Annou z Hradce) z provinční české vsi.

Chlíbcův text nepostrádá kvalitou, je však patrné, že mu chybí propracovanější členění, které by zjednodušilo orientaci čtenáře v jednotlivých částech vymezené problematiky. Další výtku (byť formální) je nutné uvést k odkazům na jednotlivé památky v katalogu – pro snadnější dohledání by byl odkaz na konkrétní číslo jistě k užítku. Z obsahového hlediska by si problematika české sepulkrální skulptury bezesporu zasloužila porovnání s obdobnými památkami na Moravě a ve Slezsku.

Druhá část knihy je věnována epigrafice figurální sepulkrální skulptury. Jiří Roháček, který pojednává shodný památkový fond jako Jan Chlíbec, podává problematiku erudovaně a s dostatečným zohledněním vývoje epigrafiky v sousedních oblastech. Text je přehledně členěn do čtyř částí, v nichž se autor věnuje představení dochovaného fondu, nápisové paleografii, nápisovému formuláři a konečně dataci, jazyku a kontextuálnímu zařazení epigrafického projevu.

Na rozdíl od předchozí části nechybí u jednotlivých příkladů číselné odkazy na katalog. Přes detailní výklad je nutno se ptát, zda poněkud úzké vymezení pouze figurálními památkami z jagellonského období na území Čech (celkem 28 památek) není pro pochopení vývoje písma v našich zemích v daném období poněkud zavádějící. Autor si je této skutečnosti patrně dobře vědom, když sám poukazuje na problematiku úzkého výběru (s. 38–39). Ačkoli rozsah publikace nemohl být jednostranně navýšen, alespoň srovnání s nefigurálními památkami z daného období či komparace s obdobnými památkami na Moravě by nebylo na škodu.

Třetí část knihy představuje *Katalog náhrobků*. Jednotlivá hesla jsou řazena chronologicky, přičemž vodítkem není vlastní úmrtí pořizovatele, ale datace památky učiněná především na bázi umělecko-historické analýzy. Heslo je rozděleno na tři části. První obsahuje základní údaje o zemřelém, technická data o památce, informace o jejím umístění, dataci památky a identifikaci autora, v druhé části je provedeno umělecko-historické vyhodnocení, a to včetně údajů o nositeli, pokud se tyto údaje podařilo autorům získat (údaje o nositelích sepulkrálií jsou podány poněkud nevyváženě, což je dáno pramenným dochovaním v závislosti na sociálním statusu zemřelého, nicméně i tak by bylo vhodné rovněž u méně významných osob věnovat prosopografickým údajům intenzivnější badatelské úsilí). Třetí část hesla se zabývá detailním rozбором dochovaného nápisu, v závěru je připojena fotodokumentace.

Přínosem katalogu je bezpochyby skutečnost, že dalším badatelům v celistvosti zpřístupňuje dochovaný památkový fond. Velké pozitivum anotované publikace pak představuje umělecko-historické vyhodnocení památek včetně hledání analogického materiálu a inspirací v zahraniční produkci či vzorech. Vyzdvihnout je třeba i podrobný rozbor jednotlivých nápisů, protože v řadě případů pomáhá přesněji datovat vlastní umělecký artefakt.

Publikaci se nicméně nepodařilo uchránit před některými nedostatky. Je poněkud zářející, že se autoři nevyrovnali s terminologií používanou při popisu jednotlivých sepulkrálií. Poměrně volně nakládají s pojmy náhrobník, náhrobek či náhrobní deska, přičemž vesměs je zároveň užíváno sjednocujícího označení jednotlivých sepulkrálií termínem „náhrobek“. Tento přístup je snad možný a asi by i pomohl díky svému zjednodušujícímu principu dalším autorům k zvládnutí dané terminologie, nicméně by jistě měl být někde vysvětlen a obhájen. Zároveň

je nutné poukázat na fakt, že oba autoři společného katalogového hesla přistupují k terminologii rozdílně, nadto autor první části hesla Jan Chlíbaec mnohdy nepřejímá názory, ke kterým dochází autor části druhé Jiří Roháček.

Další nedotaženou stránku publikace představuje nevyváženost doprovodných informací k jednotlivým kostelním či klášterním stavbám, nutných pro objasnění kontextu. V případě cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě se tyto údaje dozví čtenář až u kat. č. 3, byť již sepulkrálie č. 1 se nachází v daném objektu. V dalších případech (č. kat. 11, 20, 23, 25) pak tyto doplňující informace chybí zcela. Zarazí také nerovnoměrnost údajů u jednotlivých sepulkrálií. Tato skutečnost je samozřejmě mnohdy ovlivněna kvalitou popisovaného díla, nicméně v některých případech je skoupost poskytovaného prostoru a rozboru díla až příliš viditelná (viz např. kat. č. 11, 14, 21, 25). Určitá úspěchanost u rozboru méně kvalitních či torzálních děl vedla k pomínutí důležitých faktů, např. u kat. č. 14 není zmíněn motiv překřížených kostí, které jsou situovány ve spodní části památky. U přepisu náhrobních nápisů chybí rozvedení data úmrtí dle církevních svátků do kalendáře číselného, číselné vyjádření data úmrtí pak samozřejmě chybí i u základních údajů k zemřelým. Jedná se přitom o poměrně zásadní věc, která může odhalit nepřesnosti či chyby v dataci na památce, jak je vidět např. na náhrobní desce Viléma z Ilburka (kat. č. 4). Patrně nikoli na vrub autorů pak padá skutečnost, že některé poskytnuté údaje nemusí být zcela aktuální. Např. u náhrobníku Václava Hasištejnského z Lobkovic (č. kat. 16) není zachycen poslední restaurátorský zásah, který byl ukončen v roce 2009, k osazení restaurované památky zpět do kostela došlo o rok později.

Závěrem je možné konstatovat, že publikace jako celek přináší badatelům, kteří se zaměřují na studium sepulkrálních památek, řadu nových informací, mimo jiné pomáhá zpřesnit autorství jednotlivých sepulkrálií, což je jistě i vodítkem pro hledání analogií či vzorů památek z mladšího období či památek z jiného regionu, než jsou samotné Čechy.

PETR HRUBÝ